

cova în vara anului trecut, să îndrumeze pe elevi, pe monahi, pe studenți și pe preoți spre dragostea plină de devotament față de cei ce călăuzesc maselo spre înfăptuirea dreptății sociale, față de cei ce apără pacea între popoare și față de cei ce predică libertatea, egalitatea și frăția între toți oamenii. Școlile de învățământ teologic au așa dar datoria de a sprijini nu numai dezvoltarea pietății și culturii ortodoxe, ci și ideologia maselor largi populare, care sprijină lagărul popoarelor protivnice isteriei războinice a imperialiștilor de peste ocean. Ele au datoria de a întări, în inima tuturor elevilor, studenților, monahilor și preoților, bunele sentimente de prietenie dintre Republica noastră Populară și celelalte țări vecine și mai ales legăturile de prietenie dintre patria noastră și Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice.

Chezăște că noul învățământ teologic își va îndeplini misiunea, este mai ales grija de părinte, de povățuitor și de conducător, pe care Prea Fericitul nostru Patriarh o arată școlilor de cântăreși, seminarilor monahale și institutelor teologice. Datoria tuturor ostentitorilor în ogorul învățământului religios, este să se desbrace de omul vechiu și să se îmbrace în omul cel nou, după măsura chemării Arhiepiscopului Bisericii noastre. Numai astfel acest învățământ va fi pus cu adevărat în slujba sfintei noastre Biserici și a scumpei noastre Republici Populare, cărora le slujește cu atâta devotament înalt Prea Sfințitul și Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian, cătorul atâtor înnoiri în vicața noastră bisericească.

Diaconul N. I. NICOLAESCU
Rectorul Institutului Teologic
din București

Restaurarea unității Bisericii străbune

1698—1948: Sunt două date importante în istoria bisericească a poporului nostru. Dar pe când 1698 este o dată tristă, o dată la care poporul român încetează de a mai forma un singur tot din punct de vedere bisericesc, 1948 este o dată luminoasă, o dată la care acest popor redevine iarăși un singur tot bisericesc.

Sunt două date cari reprezintă o diastolă și o sistolă, o ieșire din unitatea spirituală și o revenire în această unitate, dacă am vrea să folosim termenii unor vechi și noi sisteme filosofice. Dar cum nu este în intenția noastră de a face o explicare filosofică a istoriei poporului român, vom reține numai atât din viziunea pe care e evocă acești termeni: poporul român reîntră, la 1948, în unitatea sa bisericească îmbogățit sufletește, în cât unitatea care a început acum va fi altfel, va fi mai rodnică de cât unitatea dinainte de 1698. Sunt două date care deschid și închid un episod dureros din istoria poporului român, episodul vrajei religioase din sânul lui, episodul distanțării între două părți ale acestui popor, dar un episod care odată trecut poate fi contemplat cu calm și cu înțelegere, cum nu putea fi contemplat până ne aflam încă în curgerea lui. Doi frați după ce au lăchidat o ceartă între ei, nu se mai condamnă unul pe altul pentru vremea petrecută în ceartă, ci din ea trag acum învățăminte amândoi.

Cele două date paralele dar contradictorii, sunt legate de două nume: Mitropolitul Teodosie Veștemeanul și Patriarhul Justinian. Mitropolitul Teodosie Veștemeanul a fost Arhiepiscopul înțercat de Dumnezeu cu cea mai grea durere. El care prin trecerea sa dincoace de munți reprezenta tendința centripetală a poporului român din Ardeal, manifestată într'un descălecat necontenit, a trebuit să vadă acum un act centrifugal al unei părți din acel popor. Desigur că nu era un act voluntar al poporului ardelean, căci voința lui se manifesta în acel descălecat neîntrerupt, în aceea continuă strângere a lui spre vatra centrală a sufletului

C.B. 1949/5-6

5111

româncesc care ardea dincoace de munte. Mitropolitul Teodosie Vestemeeanul vedea că ieșirea din unitate a poporului de dincolo de munți nu e o ieșire datorită unui păcat voluntar, ci e o ieșire de silă. Iar faptul acesta îi da și o alinare a durerii și nădejdea că o ieșire care nu se face prin păcat nu poate să dureze. Cine nu iese cu voia dintr'o unitate, nu iese cu adevărat, și la prima ocazie favorabilă se va reîntoarce în unitate. Dealtfel Mitropolitul Teodosie simboliza prin persoana lui însăși toată situația. El rămânând Arhiepiscopul poporului român din Țara Românească, în vreme ce satul lui devenea unit, demonstra caracterul de suprafață al acestei treceri. Căci el coborâse în Țară tâlmăcind simțirea fraților și rudeniilor sale. El știa ce simt aceia, chiar dacă au devenit uniți. Teodosie Vestemeeanul este simbolul unității religioase a poporului, care în ciuda unei despărțiri administrative rămâne neatinșată, el reprezintă asigurarea viitoare refacerii a unității sfășiate acum din punct de vedere administrativ.

Dar nu e mai puțin adevărat că Mitropolitul Teodosie încearcă durerea unei despărțiri produsă nu prin o vină a poporului sau, ci prin unelirile dușmanilor acestui popor. Deși reprezintă voința de unitate bisericească a poporului român, Mitropolitul Teodosie trăește într'o vreme când forțele răului silesc acest popor să se despartă bisericește.

Patriarhul Justinian, ca și Mitropolitul Teodosie Vestemeeanul, reprezintă aceeași voință de unitate. Dar pe când Mitropolitul Teodosie trebuie să vadă această voință împedicată în manifestarea ei de forțe contrare, Patriarhul Justinian are fericirea să vadă aceste forțe contrare căzute la pământ și voința de unitate religioasă a poporului român serbându-și triumful.

Dacă Mitropolitul Teodosie reprezintă mulțimile descălcătoare din Ardeal, deci voința de unitate românească de peste munți, Patriarhul Justinian reprezintă mulțimile cari primesc pe valea Olului la primele opriri, pe cei ce coborau de dincolo, deci voința de unitate de dincoace de munți. E un rol care l-a revenit și când a primit la 3 Octombrie în Dealul Patriarhiei pe frații, cari după desrobirea de jugul Vaticanului, au reluat descalcatul religios din toată istoria noastră.

Mitropolitul Teodosie din Vestemul de lângă intrarea Olului în defileul Carpaților și Patriarhul Justinian din locurile

asezate ceva mai la vale au luptat pentru unitatea religioasă a poporului, au făcut chemări la această unitate, dar primul a avut norocul să le facă unor frați care începeau să fie înlănțuiți, al doilea a avut dela Dumnezeu fericirea să le facă aceluiași frați deveniți stăpâni pe destincle lor.

Patriarhul Justinian l-a răzbnat pe Mitropolitul Teodosie Vestemeeanul, a împlinit visul lui, a dat odihnă sufletului lui. Vestemul, care n'a putut alerga la chemarea celui plecat din mijlocul lui, pentru că era ținut pe loc, a alergat la chemarea urmașului lui Teodosie în scaun.

Mitropolitul Teodosie Vestemeeanul e Arhiepiscopul unității noastre sfărtecate, în ciuda voinței lui și a poporului român. Patriarhul Justinian e Arhiepiscopul unității restabile. Mitropolitul Teodosie Vestemeeanul și-a împletit păstoria cu un moment trist din istoria noastră, și-a îmbrăcat sfârșitul vieții în doliu. Patriarhul Justinian e un nume legat de un mare moment reparator din istoria noastră, e un nume îmbrăcat în lumina unui fericit eveniment.

Desigur la împlinirea actului de reîntregire din 1948, a lăcrat voința bărbătească de unitate religioasă ce s'a manifestat în împlinirea lui și a fost rodul năzuințelor, durerilor și luptelor înaintașilor noștri de 250 de ani încoace. Dar rodul acestor năzuințe s'a arătat copt chiar în anul 1948, chiar în primul an de păstorire al I. P. S. Patriarh Justinian, devenit an luminos, an istoric în viața bisericească a poporului român, anul de împlinire al unor îndelungate năzuințe.

I. P. S. Sa a pus încă dela instalare problema revenirii fraților greco-catolici la sânul Bisericii Ortodoxe.

Era pentru prima dată când problema aceasta se punea în mod oficial și într'o formă atât de categorică de întâiu stătuitor dintre Păstori Bisericii noastre în Capitala Țării, ca să facă să vibreze toate inimile românești. Era pentru prima dată dela Teodosie Vestemeeanul că urmașul Mitropoliților Ungro-Vlahiei și ai Plaiurilor, care hirotoneau pe Vlădicii de peste munți, își rintesc peste tot poporul românesc, care alcătuisse odată o singură turmă ocrotită de grijea înaintașilor săi dela București.

Era pentru prima dată că înainte stăătorul Bisericii Române transforma cuvântarea sa de înscăunare într-o chemare către cei ce, Români fiind, stăteau afară de casa duhovnicească a sufletului românesc. Insuși gândul de a face această chemare a dat instalării I. P. S. Sale un caracter excepțional.

Dar ceea ce a ridicat valoarea acestui moment și a acestei chemări e că ea a fost făcută în duhul celei mai calde iubiri. I. P. S. Sa a intuit că un act de reintregire religioasă, chiar când nu are să învingă o deosebire de credință, dar în orice caz o obișnuință în despărțire, cere o atmosferă de iubire, care să topească toate considerentele și argumentele pe care cei ce au avut motive să mențină despărțirea le-au sădit în cursul timpului în suflete.

De aceea chemarea I. P. S. Sale a fost, ca toate chemările ce le-a rostit după aceea, plină de dogoarea iubirii duhovnicești și frățești. I. P. S. Sa s'a adresat fraților noștri nu cu mustrări, nu cu învinuiri, ci cu iubire de părinte, care nu vede nici o vină la copilul depărtat, ci se mistue de dorul de a-l avea mai repede în brațele sale. I. P. S. s'a adresat Românilor greco-catolici nu ca unor streini de turma sa cuvântătoare, ci ca «unor alte ois» ale sale. Și de fapt frații noștri, amăgiți de vrășmași din trecut ai poporului nostru să se despartă de comunitatea religioasă românească, nu s'au putut despărți decât administrativ nu și duhovnicește de această comunitate. Ei au rămas cu inima, cu ființa lor membrii acestei comunități, fii ai Bisericii strămoșești. Ei nu erau asimilați catolicismului și n'ar fi putut fi asimilați până ce ar fi existat alăturarea de ei și în jurul lor marea familie a fraților ortodoxi, prezența Bisericii ortodoxe, marea și buna maică a întregului nostru popor. Frații uniți cu Roma au rămas tot timpul cu situația incertă, falsă, în catolicism. Ei erau de fapt niște ortodoxi, oprți dela legăturile canonice cu Biserica ortodoxă, dar hrănindu-se cu seva ei duhovnicească, așa cum un copil confiscat dela maica lui naturală de o streină, ar continua să se miște în jurul mamei lui, să se încălzească la sânul ei, să se hrănească dela ea. Biserica Ortodoxă nu se ferea de loc să hrănească și să mângâie pe acești copii, cari legal nu-i mai aparțineau, dimpotrivă era fericită să-i vadă că trăesc prin ea, îi considera copiii ei și-i privea cu aceeași dragoste ca și pe copiii rămași la sânul ei.

Și Dumnezeu a dat ca această chemare să trezească un ecou adânc în inimile fraților greco-catolici și să primească un răspuns afirmativ, din toată inima afirmativ, așa cum îl așteptam de multă vreme, dar care a voit Dumnezeu să vie numai acum. Răspunsul a pornit întâi din soborul celor 38 de preoți și protopopi greco-catolici adunați la 1 Octombrie 1948 la Cluj, care a fost replica soborului celor 38 de protopopi dela 1698, de unde a pornit un alt răspuns la o altă chemare. Răspunsul dela 1698 era stors dela niște oameni apăsați de poverile iobăgiei prin promisiunile Habsburgilor inveterați în viclenie. Era un răspuns pe care îl dădeau niște oameni, cu inima îndoită, frământată de porniri contradictorii, chinuită de temerea necunoscutului spre care pornesc și mușcată de avertismentele conștiinței.

Hârtia iscălită atunci de ei, nu oglindește niciun pic de entuziasm, ci numai îndoeli și rezerve, numai grija lor de a se asigura că ceea ce fac nu e o schimbare a credinței și nu va însemna nici în viitor o asemenea schimbare. E un contract stipulat în lungi târgușii prin care bieții protopopi ar fi vrut să dea cât mai puțin din cele sufletești și să primească cât mai mult din bunurile pământului din cari se înfruptau pe atunci numai favoriții împăratului și ai iezuiților. «Ne unim cu Biserica Romei, scriu cei 38 de protopopi la 1698, și cu acele privileghiomuri voim să trăim, cu care trăesc și mădularele și popii acestei biserici... dar toată legea noastră să stea pe loc». Nedreptele așezări ale vremii le condiționau accesul la bunurile vieții de lepădarea de Biserica lor strămoșească. Bieții oameni au voit să înșele în acest târg, viclenia habsburgo-iezuită, asigurându-și accesul la acele bunuri fără a renunța de fapt la credința lor, cum li se cerea. Iezuiții din potrivă, au voit să înșele ei pe protopopi, punând în traducerea latinească a contractului, neiscălită de protopopi, cele patru puncte dogmatice și căutând după aceea să facă să dispară textul românesc care nu făcea pomenire de ele.

De înșelat protopopii iu au putut însă înșela pe acei maestri ai vicleniei. «Priveghiomurile» nu le-au căpătat. Dar nici ei și nici urmașii lor nu s'au lăsat înșelați. «Legea a stat pe loc», a stat neclintită în sufletele lor, în viața lor până azi.

Ce deosebit a fost, în comparație cu răspunsul de atunci,

răspunsul celor 38 de protopopi și preoți dela 1 Octombrie 1948, la chemarea care acum nu mai venea cu viclenie dela un împărat și dela un șef bisericesc străin, ci venea cu dragoste de părinte dela Arhiepiscopul Bisericii strămoșești și prin el dela toți frații de neam și lege.

Este un răspuns care vibrează de entuziasm și de hotărâre, un răspuns care nu trădează prin nici o rezervă sau condiție vreo șovăială a inimii, un răspuns înflăcărat de perspectivele pozitive și luminoase, pe care acest act le deschide.

Actul dela 1698, n'a fost un act de convertire religioasă. El n'a modificat concepția și viața religioasă a poporului unit cu Roma. De aceea n'a fost necesară o convertire propriu zisă nici la anul 1948. Nici atunci, nici acum nu s'a produs o schimbare de ordin religios în suflete. Actul dela 1698, n'a fost un act de trecere religioasă, ci unul de trecere administrativă de sub o autoritate bisericească sub o altă autoritate bisericească. Protopopii dela 1698, și poporul care i-a urmat după aceea, n'au fost zguduți sufletește de o predică nouă, n'au descoperit o nouă latură a creștinismului, un Hristos mai apropiat, mai mântuitor de cât cel pe care-l cunoșteau înainte. De Hristos nici n'a fost vorba la 1700. De un fenomen de convertire nu face nici o pomenire nici istoria scrisă de uniți. Dimpotrivă actul acela a fost un act negociat, și negociat nu între două părți egale, deci în completă libertate, ci între o parte care putea face uz de toate promisiunile și de toate presiunile și alta care avea neapărată nevoie de bunurile ce le deținea cealaltă și era expusă tuturor măsurilor discreționare ale aceleia. Catholicismul nu reprezenta ca religie nici o ispită pentru Români dela 1700 și n'a încercat să-și desfășoare în fața lor nici unul din avantajele lui de ordin spiritual. El își perduse de mult obișnuința metodelor misionare și-și însușise metodele de culise, metodele presiunilor și fegăduințelor lumești. De altă parte, Biserica ortodoxă izbutise să lege definitiv sufletul poporului român de ea, izbutise să intre cu vizaunca ei până la îndemnitățile și obșnuințele ultime ale ființei lui, izbutise să i se facă necesară ca apa, ca pâinea, difuzată în viața lui și de nealungat ca aerul, cîntată cu o mamă inhibitoare.

N'avusesse această Biserică doctori în teologie și ordine monahale organizate, n'avusesse un corpus juris canonici, care

să normeze în amănunte mișcarea unui vast aparat clerical, dar avusesse ceva cu mult mai străbătător la suflete, pentru că era cu mult mai smerit: o preoție simplă, legată de popor, dar în acelaș timp bine introdusă în toată știința măntuitoare de suflete, prin mânăstirile și schiturile răspândite prin toate ținuturile românești și populată de un monahism tot așa de simplu. Noi astăzi numai cu greu ne putem face o idee despre rolul imens jucat de mânăstiri și de monahii lor simpli în viața religioasă a poporului nostru. Numai cei ce au vizitat vreo mânăstire și nu oricare mânăstire, pentru că din multe s'a rătăcit duhul lor străvechi autentic, își pot face o asemenea idee. Teologul învățat de moda apuseană se distanțează de popor, nu mai vrea să cheltuiască vremea în convorbiri simple cu oameni simpli, iar ceace spune el nu mai e străbătut de convingerea tare ca stânca, nu mai e învăluit pentru sufletul lui și al ascultătorilor de atmosfera de taină. Teologul relativizează învățăturile creștinești, el cunoaște diferite puncte de vedere în fiecare chestiune, analiza lui desbracă învățăturile creștine de atmosfera de taină. Dumnezeu devine un concept rece, filosofic, toate punctele credinței, actele de cult devin pretexte pentru teorii și nu mai sunt forțe de măntuire ale sufletului, pentru că analiza a făcut să nu mai fie văzută puterea tainică dumnezească, care le îmbracă. Să nu se pară însă că mânăstirile nu aveau o știință precisă a măntuirii și a mijloacelor ei, știință care se transmitea prin preoții simpli ai satelor, sau chiar și direct poporului. Toți știm că moșii și părinții noștri aveau o mare bogăție de cunoștință de ordin religios, de interpretări duhovnicești ale celor mai neînsemnate acte de cult, de obiceiuri bisericești, de datorii creștinești. O bogăție care a început să se piardă în ultima jumătate de veac de când nu le-au mai dat importanță nici monahii căzuți sub influența unei teologii analitice apusene, și depărtate de scriul Sf. Părinți. La mânăstiri se săvârșeau fără intreruperi sfintele slujbe, în întregimea lor, cu exactitatea absolută a tuturor mișcărilor, a tuturor actelor, cu evlavie și cu recunoștința ce o dă credința despre puterea duhovnicească și semnificția fiecărui cuvânt al fiecărei atitudini și mișcări, așa cum le învăța marele Tipic al Sf. Sava, consultat în tot pasul de monahi. Se păstra astfel și se răspânda cunoștința tuturor frumusețelor ascunse în cultul Bisericii și în legătură cu aceasta o

întreagă teologie simbolică, legată de practica religiei și îndemnând la această practică. În mănăstiri se citeau și se deprindeau printr-o tradiție vie învățăturile ascetice ale Sf. Părinți, cari nu sunt de cât un sistem de auto-control și de auto-disciplină a întregii vieți, în toate amănuntele ei. Cunoștința aceasta a semnificației tuturor actelor și momentelor religioase și știința această practică a auto-disciplinării și a slăutirii practice era legată la monahi cu o simplitate fermecătoare și cu o muncă productivă, aleasă nu de bunul plac, ci primită cu ascultare, arătându-se și în aceasta smerenia și cinstea egală a oricărei munci. Era o știință religioasă care nu depărta de viață și de oamenii simpli. Ei mi se pare ceea ce apreciază atât de mult I. P. S. Patriarh Justinian. Noi azi nu prea înțelegem lucrul acesta, simplitatea și știința, știința și munca ni se par antinomii. Dar nu mai știința teologică de stil apusean c deslegată de simplitate și viață.

Aceasta a fost Biserica ortodoxă pentru poporul nostru în trecut. Ea a știut să-și topească învățăturile în sufletul lui, să devină modalitatea de viață pentru el.

Prin ce ar fi putut elimina catolicismul Biserica ortodoxă din sufletul poporului român? El putea aduce teologi aristotelici, o scolastică a formulilor uscate, bune pentru o pătură intelectuală de suprafață, distincții cazuțice ireale, sentimentalismul artificial al unor practici rituale lipsite de semnificația adevărată a cultului ortodox și un aparat clerical distanțat de popor. Deaceea catolicismul a rămas năcă în perete pentru poporul român. El n'a reușit să schimbe în cursul celor 250 ani nimic în acest suflet. Biserica catolică n'a reușit să o substituie pe cea ortodoxă, să ia locul acesteia de maică a lui. A reușit să încurce doar mintea și să pocească vocabularul unei foarte minuscule pături de teologi, cari cu cât deveneau mai catolici, cu atât se înstreinau mai mult de popor. Părintele Protopop Traian Belsăcu președintele soborului dela Cluj, a tălmăcit real conștiința poporului greco-catolic, când a spus: «Dealungul celor două veacuri și jumătate de înstreinare dela sânul Bisericii ortodoxe, ne-am înstreinat noi de datințele străbune ale acestei Biserici, de credința ei, de slujbele și ritualul ei? Citește răspunsul pe fețele luminate ale fraților voastre: niciodată». Iar dl.

Profesor Universitar Coriolan Tătaru a recunoscut la adunarea dela Alba Iulia la 21 Octombrie 1948, ceea ce se afirma din partea ortodocșilor totdeauna: «Marile mase ale poporului nu au înțeles niciodată deosebiri care despărțiau pe uniți de ortodocși».

Așa fiind, întrucât actul dela 1698 n'a fost pentru frații noștri un act de convertire religioasă, acest caracter n'a trebuit să-l aibă nici actul dela 1948. Dar pe când actul dela 1698 ora acceptarea unei dependențe canonice false, forțate, opuse realității religioase sufletești, era așezarea într-o stare de autodisciplinare sufletească, desfacerea din legătura exterioară cu frații, actul dela 1948 a fost ieșirea poporului unit din această situație falsă și așezarea lui în situația cea firească, a armoniei dintre cele dinăuntru și cele dinafară, a afirmării deschise a legăturilor bisericesti cu frații, legături cari și așa dăinuiau, dar în mod nerecunoscut de regimul canonic.

De aceea, pe când actul dela 1698 s'a făcut în silă, de oameni care erau conștienți că «totul îi desparte» de biserica cu care se uneau, actul dela 1948, s'a făcut cu entuziasm, de oamenii care erau conștienți că nimic nu-i desparte de Biserica la care se întorceau, nici o piedică sufletească nu stă în calea faptei lor. Când desparți o parte din apa râului de matca cea mare, ea se supune de silă. Dar când zăgazul e dat la o parte ea revine prin fire la matca ei.

«Unirea dela 1700 n'a avut substrat dogmatic, declară părintele Virgil Moldoveanu la Cluj, ci s'a făcut pentru motive cu totul străine de preocupările religioase. Deci din punct de vedere al credinței, nimic nu desparte Biserica greco-catolică de Biserica ortodoxă românească». Iar Părintele Gh. Zagrai de clară la aceeași ocazie, că ei nu fac de cât să revie la «sânul maicii» lor care e Biserica Ortodoxă Română. Frații noștri chiar dacă nu puteau mărturisii înainte, se simțeau tot timpul fiii Bisericii Ortodoxe Române. Deaceea pe când actul dela 1700 s'a făcut cu anevoc, ca rupec dela o maică și ca o trecere sub oblauirea unei maștere, actul dela 1948 s'a săvârșit cu bucuria revenirii la sânul maicii.

Astfel deși nici actul dela 1698, nici cel dela 1948, n'a fost un act de convertire religioasă, dar e totuși o deosebire mare între ele chiar sub acest raport: actul dela 1698 a fost un act prin

care viața religioasă a poporului ce s'a unit cu Biserica Romei a intrat într'o perioadă de stingherire, s'a așezat într'o situație neconținut amănunțată în manifestările ei firești și integrale; anul dela 1948, a fost un act de ieșire la larg, de ieșire din primăria denaturării ei religioase, a fost un act de restaurare a deplinătății vieții lui religioase, având astfel însemnătatea pe care o are venirea vremii bune pentru vegetația care a tânjit din prea puțină ploaie, sau de prea puțină căldură. Deaceia el a fost trăit ca momentul inițial al unei adevărate renașteri religioase, făcând abstracție de celelalte semnificații pozitive ale lui, între cari cea dintâi este aceea a refacerii unității religioase a poporului român.

Aspectul acestui act ca moment inițial al unei renașteri religioase cu repercursiuni de învioreare a vieții religioase în întreaga Biserică, e implicat chiar în faptul că el înălțură din această viață desbinarea și vrajba. Vieța religioasă e o viață de dragoste a credincioșilor față de Hristos. Dar dragostea lor față de Hristos nu poate fi deplină până ce nu e sălășluită o dragoste deplină și între ei. Până ce sufletele celor ce se închină lui Hristos sunt turburate de desbinare, vieța religioasă nu poate înflori în toată frumusețea ei. Desbinarea bisericească între Români nu permitea o înălțare maximă a vieții lor religioase. Hristos nu putea apare în sufletele lor în toată amploarea măreției și a dragostei Sale, roadele Duhului rămăneau chircite. A spus-o aceasta așa de frumos Păr. Zagrai în soborul dela Cluj: «Să rupem pecetea acestei uniri despărțitoare de frați și să revenim la Biserica mamă ortodoxă, căci Impărăția lui Dumnezeu este formată din suflete curate și alese, nu din desbinări cari nu au alt scop decât distrugerea unității poporului român».

Acest aspect al actului de reîntregire religioasă nu trebuie să-l uite Biserica noastră nici o clipă, ci trebuie să-l desvolte cu multă răvnă, făcând în primul rând pe frații noștri reveniți să simtă că vieța lor religioasă e acum mai vie, mai bogată în experiențe duhovnicești, mai largă în orizonturi, legănată de dragostea comunității de credință a întregului popor român.

Și avem bucuria să constatăm că lucrul acesta l-a înțeles perfect Biserica noastră, datorită în primul rând I. P. S. Patriarh Justinian, care a dat semnalul acestei comportări și se menține neconținut în ea. Am arătat duhul de dragoste în care a

făcut I. P. S. Sa chemarea de întoarcere către frații greco-catolici. Dar cine a avut ocazie să asiste la primirea delegației celor 38 de protopopi și preoți uniți la 3 Octombrie la palatul patriarhal din București, a putut constata cât de coplesți au fost delegații de dragostea și de atențiile I. P. S. Patriarh. Au fost primiți cu adevărat ca de un părinte, ca să simtă că au venit la maica lor. Căci dragostea de mamă a Bisericii se manifestă în primul rând prin dragostea de tată a ierarhului. Și prin dragostea I. P. S. Sale preoții reveniți se simțeau coplesți de dragostea tuturor fraților preoți ortodocși, a întregii familii ortodoxe române. Preoții reveniți se simțeau prin palatul patriarhal ca la ei acasă, iar la masa comună sufletele se destindeau liber în glume spirituale, întrucupte de hohote de râs.

N'am avut fericirea să asist la istorica adunare dela Alba-Iulia din 21 Octombrie 1948, când s'a ratificat de delegații întregului popor revenit dela Biserica unită, actul întoarcerii la Biserica ortodoxă. Dar am văzut din mișcătoarea cuvântare a I. P. S. Patriarh dragostea ce a arătat-o întregului popor prezent.

I. P. S. Sa nu a considerat problema închisă prin declarațiile de revenire ale fraților noștri și prin cuvântările de primire a lor la data de 3 și 21 Octombrie, ci a socotit pe drept cuvânt, că de-abia acum trebuie să înceapă lucrarea I. P. S. Sale și a celorlalți ierarhi ortodocși și împreună cu aceasta a întregii preoți ortodocși pentru alipirea temeinică, prin dragoste a fraților reveniți la Biserica ortodoxă. Copilul răzlețit pentru o vreme de lângă maica sa, după ce revine la sânul ei, trebuie mângâiat multă vreme cu atenții speciale, pentru ca să se piardă din sufletul lui cu totul amintirea timpului de înstrăinare care i-a creiat o anumiță obișnuință.

I. P. S. Sa își ține, din toamna anului 1948, la inimă, cu problemă centrală, grija de frații reveniți. Vrea să facă prin toate mijloacele ca sentimentul de restaurare, de învioreare religioasă pe care l-au avut revenind la sânul Bisericii ortodoxe să crească, ca sentimentul că fac acum parte integrantă din marea familie românească a credinței, să-l trăiască tot mai intens și să le procure experiențe mereu noi și tot mai fericite. Deaceia I. P. S. Sa trimite neconținut în parohiile ardelenice revenite, echipe din preoții cei mai buni în lucrarea misionară, în liturghisire, în predică. În felul acesta se poate înfăptui, o uni-

ficare deplină pe teren religios, valorile duhovnicești ale Ortodoxiei practice, păstrate într-o altă amploare în sudul Carpaților sunt puse în circulație lărgind orizontul de cunoaștere, de practică și de înțelegere a Ortodoxiei în sufletele fraților reveniți.

Mai recent I. P. S. Sa a luat o altă inițiativă în scopul consolidării fraților noștri în comunitatea de credință românească. A hotărât să trimeată pe viitorii absolvenți ai Institutului Teologic din București ca preoți statornici în parohiile unite vacante din Ardeal. Un fiu al poporului nostru de pe valea Olului, care a privit cum coborau într'un continuu descălecat Românii ardeleni, pentru a-și apăra și întări unitatea națională, devenit primul Arhiepiscop al Bisericii, inițiază un descălecat invers în favorul aceluiași unități. Circulația de cărți, de clerici, de monahi, de experiențe și valori spirituale, de îndemnuri, de idei, care se făcea nestingherită până la 1700, plâsmuind, susținând și definitivând unitatea poporului român, I. P. S. Patriarh înțelege că acum trebuie reluată, susținută și intensificată neîntrerupt după întreruperea ei de 250 de ani. Se va acționa în direcții religioase trebuie să circule de aci înainte neîmpiedecată în tot poporul constituit de poporul român, făcându-l să înflăcărească și să rodească mai frumos și mai bogat.

Urăm I. P. S. Sale Patriarh Justinian, de al cărui nume e legată restaurarea unității religioase a poporului român, ca de numele I. P. S. Sale să se lege așa cum o vreaște și consolidarea definitivă a acestei restaurări prin adâncirea și îmbogățirea ei neconținută cu valorile spirituale ale Ortodoxiei strămoșești. Îi urăm să vadă cum din zăcămintele sufletești ale acelei părți din poporul nostru, din care se ridicau înainte forțe splendide ce se străduiau fără deplin succes să slujească catolicismului, se vor ridica forțe cari să slujească Bisericii strămoșești, întorcând iarăși descălecatul care a pornit acum dela sud la nord. Să vadă cum din Vestemul legat vreme de 250 ani în lanțurile Vaticanului se ridică alți ierarhi ortodocși, urmași de-ai lui Teodosie, cum din ținuturile Năsăudului roiesc iarăși monahi și cărturari spre mânăstirile Moldovei.

Ortodoxia noastră va fi atunci mai măreață, Hristos se va slăvi cu mai multă căldură, pentru că se va slăvi de mai multe inimi și cu o dragoste mai mare între frați.

Pr. D. Stăniloac.

Profesor Universitar

I. P. S. Patriarh Justinian în lumina sobornicității.

Istoria contemporană, care înscrie atâtea evenimente epocale, va înregistra, desigur, și faptele de seamă ale creștinismului vremii noastre. Biserica lui Hristos este astăzi altceva decât era pe vremea lui Neron. Ea afectează spiritul și viața a sute de milioane de oameni care, nu odată, raportează evenimentele și orientările istoriei la principiile Ei divine și la valorile Ei veșnice.

Această raportare înseamnă nu numai o încercare de apreciere a faptelor în sens creștin, dar și o verificare a forțelor creștinismului însuși în opera lui de mântuire a lumii.

Biserica Ortodoxă se situează cu cinste în exanemul la care o supune istoria. Ea continuă să lucreze potrivit mesajului evanghelic și predaniei Sfinților Părinți, neabătându-se o clipă dela scopul fixat Ei de Mântuitorul Iisus Hristos. Este creaca o face să rămână continuu pe linia apostolicității și, prin aceasta, în cadrul sobornicității. Sobornicitatea sau ecumenismul Ortodoxiei este opera păstrării cu sfințenie a comorii adevărilor revelate și a strădaniei de a atășa pe credincioși cât mai mult de lumina netrecătoare a zărilor cerești. Dacă meritele acestei sobornicități revin în primul rând harului divin și dragostei calde a sufletelor drept-credincioase, ele n'ar putea fi relevate și valorificate fără conducătorii calificați ai Ortodoxiei.

Cu toate criticile formulate deseori la adresa conducătorilor ortodoxiei, aceștia au fost, în general, la înălțimea chemării și a timpului lor. Biserica Ortodoxă Română se înscrie printre Bisericile ortodoxe binecuvântate de Dumnezeu cu Arhiepiscopii cari le-au cinstit și pe Ele și țările respective. I. P. S. Patriarh Justinian, al treilea Patriarh al țării noastre, se prenumără printre cei mai de seamă conducători ai creștinătății de astăzi și unul dintre stâlpii de nădejde ai Ortodoxiei.